

"אני מתחשבת רק ברצונות
ובצרכים האמיתיים שלי
ולא נכנעת לתכתיבים של
'מה יגידו'". כרמי אור

”

הלכתי לעובד הסוציאלי
של היישוב, אמרתי
לו שאני צריכה למשך
שנה את כל ההנחות
שהוא יכול לסדר לי,
בארנונה ובבית הספר
כדי לבנות את עצמי
מחדש בעשר אצבעות”

לא נעים מת מזמן

כשנאלצה, לאחר גירושיה, לפתח עצמאות כלכלית כדי לפרנס את שלושת ילדיה הקטנים, החלה **כרמי אור** ללמוד השכלה פיננסית. מאז עברו תשע שנים, שבמהלכן נישאה מחדש, ילדה ילד רביעי ויעצה למאות משפחות. את העצות איגדה בספרה החדש "אני לא חייבת כלום לאף אחד", שבו היא מסבירה למה **"אגואיזם כלכלי"** הוא הדרך הנכונה לניהול התקציב

צפורה רומן | צילום: יואב דודקוביץ'

ב גיל 32 התהפך עולמה של כרמי אור. בעלה, שהיה בן זוגה מגיל 16 ואבי ילדיה, עזב את הבית. היא נשארה בביתם שביישוב יקיר, עם שלושת הבנים (היום בני 19, 16 ו-12) והבינה שעליה להתחיל את חייה מהתחלה. "מהר מאוד גיליתי, שבמקביל לריסוק החלום על המשפחה המושלמת, גם דמי מזונות אינם שווים למשכורת של קצין בקבע, ורמת החיים שלנו ירדה בחדות. מאחר שבעלי היה איש צבא שנעדר הרבה מהבית ואני גידלתי את הילדים, עברתי פה ושם בעבודות שונות, שלא סיפקו לי הכנסה מסודרת", מספרת אור, תשע שנים אחרי כן, כשהיא יועצת כלכלית, מנהלת מיזמים להשכלה פיננסית ומחברת הספר "אני לא חייבת כלום לאף אחד", שיצא לאור בעזרת גיוס המונים. היא גדלה בכפר פינס, מושב חקלאי דתי ליד פרדסיחנה, ועשתה מסלול רגיל של בת "הכיפות הסרוגות": אולפנה, שירות לאומי כמדריכה בבית ספר "מפתן", תואר בספרות אנגלית מאוניברסיטת בר-אילן ולימודים לתעודת הוראה. בגיל 20 נישאה לבן השבט שלה בבני עקיבא, שהיה עדיין חייל בסדיר. במהלך השנים השתקעו ביישוב הרתי יקיר, מצפון-מערב לאריאל.

”הישראלי הממוצע מעדיף להוציא 100 אלף שקל על ארבע שעות של חתונה ולא להוציא 1,000 שקל על ייעוץ כלכלי לזוג הצעיר, שיעניק לו כלים כלכליים נכונים לחיים”

לפרויקטים עם אנשים בראשית דרכם.
● באיזה גיל לדעתך צריך להתחיל בהקניית השכלה פיננסית?
 “זו שאלת השאלות. מבחינתי, הורים צריכים להתחיל בחינוך פיננסי לילדיהם בגיל ארבע או חמש. אבל הנקודה הכי משמעותית בעיניי היא להגיע לצעירים כשהם עומדים להתחתן. יש שם חלון של אהבת אמת ורצון טוב מכל הצדדים ליצור משהו חדש. יש פה פתח ליצירת ברורים והרגלים חדשים, משותפים.”
 אחרי שהסתיים פרויקט גוש קטיף, עברה על פיתוח “זוגיתא”, שקרא להורים לכלול בחשבון ההוצאות על החתונה גם קורס לשיפור החינוך הפיננסי של הוג הצעיר. כולם אמרו לי שזה רעיון נהדר והייתי בטוחה שהנה, אהפוך איתו למיליונרית”, היא מחייכת בצנינות. “העליתי אתר אינטרנט, השקעתי בפרסום, אבל מתברר שהישראלי הממוצע מעדיף להוציא 100 אלף שקל על ארבע שעות של חתונה ולא 1,000 שקל לייעוץ שיעניק לזוג כלים כלכליים נכונים לחיים.”

חינוך פיננסי לחיילי צה”ל

בהמשך, הצטרפה לפרויקט שליווה מש”קיות וקצינות ת”ש בצה”ל בטיי פול פיננסי בחיילים. “במשך שנתיים העברנו לכל מערך הת”ש בצה”ל סרונות דו־ימיות שיצרו בסיס להתנהלות כלכלית ולליווי חיילים, מתוך הבנה שלת מענקים זה רק צד אחד של העזרה, צריך לתת להם גם כלי אפקטיבי לניהול כלכלי לזמן ארוך.”
 ואז, הוצע לה להיות ראש תחום הסברה פיננסית של “חבר” – מועדון משרתי קבע, אנשי כוחות הביטחון וגימלאים. “העברתי כ־200 הרצאות לכ־20 אלף איש ברחבי הארץ. בשנתיים האלה גם נישאה לבען, רווק ירד שלמי חוב כיפה סרוגה, שעוסק במדיניות ציבורית וצעיר ממנה בחמש שנים. הוא הכירו בחוג בית בנושא כלכלה, ששניהם לא התכוונו להגיע אליו. לפני כחצי שנה נולד בנם המשותף.”
 בימים אלה יצא לחנויות ספרה, שלדבריה נולד מתוך בקשות מהשטח. “אנשים שמעו אותי רצו לצאת מההוצאה עם צעדים מעשיים, לזכור את הרכיבים שהצעתי ולהפוך את העצות למשהו מעשי ויישומי במציאות שלהם.”
● מה הספר מציג?
 “דרכי פעולה לשפר את היכולת לבחור, להגשים ולחיות בטוב עם הכסף שלנו. פיתחתי שיטה שמדברת על איזון בין זמן לכסף, על שמחת הבחירה ועל ההבנה שכל בחירה שלנו היא אישית, לפי הצורך והרצון ולא לפי תכתיבים של הורים, משפחה, סביבה, שכנים וכו’. לא סתם קראתי לספר ‘לא חייבת כלום לאף אחד’, כי אני גם לא דופקת חשבון לאף אחד. הטמעת גם את הביטוי: ‘אגואיזם כלכלי’.”
● אגואיזם כלכלי? נשמע שלילי.
 “אצלי הפירוש הוא דווקא חיובי: אני מתחשבת רק ברצוננו ובצרכים האמיתיים שלי, פועלת לפיהם ולא נכנעת לתכתיבים של ‘מה יגידו’. לדוגמה: כשמזמינים אותי לחתונה מצפים ממני להגיע ולתת צ’ק שיכסה את הוצאות האירוע. אבל אם לי יש משהו טוב יותר לעשות עם זמני וכספי, אני לא חייבת ללכת למרות שהזמינו אותי. ‘האגואיזם הכלכלי’ מבטל את תחושת הא־נעימות – אני בוחרת בהחלטה על פי רצוני ושמה את עצמי ואת צורכי משפחתי במרכז, ורק אחר כך את הרפוסים החברתיים.”
● וכך את מנתהלת?
 “בהחלט. בנישואי הראשונים נהגנו אני וחברותיי לציין ימי הולדת

בבתי קפה. כשנשארת לבר והיה לי פחות כסף לדברים האלה, הרגשתי מאוד לא נעים. בפעם הראשונה גיררתי את הסכום הררוש, בפעם השנייה המצאתי תירוץ עלוב, אחר כך אמרתי לחברות שאפשר לעשות יום הולדת אצלי בבית, אבל זה עורר בי תחושת אי־נוחות. ואז החלטתי להגיד לעצמי שאני לא מסכנה, אבל אני בוחרת עם התקציב שיש לי לא לצאת לבית קפה, אלא מעדיפה את רווחת הילדים שלי על פני בחירה חברתית שלא מתאימה לי כרגע.”
● איך הרגשת עם הוויתור?
 “ההחלטה להסתכל על הדברים לא כצמצום או ויתור ולא ממקום של מסכנות, אלא כבחירה במשהו שיותר נכון לי ולקרובים אליי – יוצרת תחושה טובה. היא לא נעשית מנקודת מוצא של קורבן, אלא של אדם שבוחר.”
● זה לא פגם ביחסיך עם החברות?
 “יש חברות שהתחלפו, אבל מי שלא הבינה שלא־ישנה ששאר עם שלושה ילדים לא תמיד יש כסף לבילוי, אולי אין לה מקום בחברות.”
 “האגואיזם הכלכלי”, היא אומרת, הפך אצלה לדרך חיים. “הוא נובע מתוך הבנה שמשאבי הזמן והתקציב מוגבלים ואני צריכה ללמוד לנהל אותם. בחודשים שהשקעתי בכתיבת הספר, בהיריון הרביעי שלי, בחרתי לוותר זמנית על אחד משני כלי הרכב המשפחתיים, כדי לעבור את התקופה בשפיות כלכלית. מאחר שזה היה מתוך בחירה לא חשתי שאני מקריבה קורבן, ודווקא חוויתי חוויות נהדרות בתחבורה הציבורית.”
● איך מתרגמים את זה לצעירים מעשיים?
 “השלב הראשון הוא לברר מה באמת ברצוננו להציב כיעד (למשל, לכתוב ספר, לרכוש רכב, לטייל בחו”ל, לממן שיעורי כינור לילד וכו’); שלב שני – תחקיר. כמה עולה כל אחד מהיעדים הפוטנציאליים, ואז להציב מסגרת זמנים ולדון בשאלה כמה זמן להשקיע מול כמה כסף זה יעלה – כל מאמץ מתחיל יגיד לך, שכדי להשיג משהו שאין לי היום, עלי לעשות מעשים שלא עשיתי עד כה. האתגר הוא ביישום הדברים לאורך זמן.”
● איך מונעים את כאב הלב שבוויתור?
 “אני לא קוראת לזה ויתור אלא התייעלות. ויתור זה דבר מכאיב, התייעלות בתוך תוכנית מוגדרת מראש היא הרבה יותר נעימה.” ■

5 דרכים לחנך ילדים לחשיבה כלכלית

“אחרי הולדת הבן השני יצאתי לעבוד במכללת הייטק בהרצליה־פיתוח. עסקתי בשלל תפקידים: קשרי חוץ, כתיבת תוכניות, ניהול פרויקטים ועוד. כשהקימו שם את המרכז להשכלה פיננסית, נחשפתי לקורס חדש בארץ של אימון וייעוץ לכלכלת המשפחה, וביקשתי מהמנהל ללמוד בו כדי לדעת לנהל את משק הבית שלנו”, מספרת כרמי, שהתאהבה בתחום. “שם הבנתי, שכולנו מתעסקים בכסף, מבלי לדעת על זה שום דבר, וזה ריתק אותי.”
 זמן קצר לאחר מכן ילדה את בנה השלישי והחליטה לעשות הסבה לתחום של ייעוץ כלכלי ופיתוח למידה של פיננסיים. את הסדרה הראשונה שלה פתחה כשבנה הפעוט היה בן חמישה שבועות, באחד היישובים הסמוכים למגוריה. “המשתתפים היו זוגות נשואים שלימדתי אותם ניהול כלכלת המשפחה – משימות תקציב, קריאת דוחות ועוד, אבל החידוש היה שדיברנו המון על מה אנחנו רוצים לעשות ועל כך שלטוגיה הזו אין נוסחה אחת. לכל זוג יש שאיפות משלו, ובעזרת הכלים הבסיסיים עליו למצוא את הדרך שלו ולהגשים אותה.”
● למה זה חשוב?
 “עד היום, העיסוק בכלכלת המשפחה הוא בטבלאות אקסל, באפליקציות ובדרכים להשקיע את מה שיש לנו כדי לצמוח. אין דיבור על השאלה בשביל מה אנחנו עושים את זה, ובעיניי זו השאלה החשובה שכל אחד צריך למצוא בתוכו, ואז לצאת לממש אותה. האתגר הגדול הוא כשהיים בוג – לכל אחד יש רצונות משלו וצריך ללמוד לנהל דיון פורה על המטרות.”
● ייעוץ למפוני גוש קטיף
 כשבנה הצעיר היה בן שנה חצי היא נפרדה מבעלה. “התחום שבו עסקתי היה בחיתוליו ולא יכולתי להתפרנס ממנו. התחלתי ללכת לראיונות עבודה כדי למצוא משהו בטוח. היה לי ניסיון עבודה קצר ולא מרשים והגעתי לסמנכ”ל בכיר ששמע אותי ואמר: ‘את לא תעבדי כאן. לך תעשי מה שאת טובה בו’. בהמשך, אגב, האיש עצמו למד ייעוץ לכלכלת המשפחה וכיום אנחנו עובדים יחד בפרויקט מסוים. אבל כשהוא דיבר הבנתי שהאיש צודק.”
● מה עשית?
 “הלכתי לעובד הסוציאלי של היישוב, אמרתי לו שאני צריכה למשך שנה את כל ההנחות שהוא יכול לסדר לי, בארנונה ובכתיב הספר כדי לבנות את עצמי מחדש בעשר אצבעות. לקחתי על עצמי את המסכנתה ובשנה הזו עשיתי מאמץ עילאי כדי לקדם את העסק. שנה אחר כך זכיתי יחד עם קולגות בפרויקט של ליווי כלכלי לאנשי גוש קטיף, ומשם הכל התחיל להתגלגל. הפרויקט נמשך כמעט ארבע שנים והיו לי בו יותר מ־60 תיקים של אנשים שליוויתי.”
● איך עזרת לאנשי הגוש?
 “אני לא עוזרת, אלא מאירה את הרצונות שלהם ואת דפוסי הפעולה שמתאימים לכל אחד מהם, כי אני מאמינה שבעולם של שפע הכל אפשרי, רק צריך להתאמץ ולדעת לאיזו מטרה חותרים. היו שם אנשים שקרטו כלכלית בעקבות הפינוי, כאלה שאיבדו מקומות עבודה ורכוש, אבל במקרים רבים האתגרים לא היו קשורים בחוסר כסף, אלא בניהול שלו ובקבלת החלטות עליו.”
 אחת המסקנות האישיות שהסיקה אור מהמפגשים האנושיים הללו הייתה הצורך בהקניית השכלה פיננסית לאנשים צעירים. “כשמגיעים למשפחה באמצע החיים, לפעמים קשה יותר לשנות דפוסי קיימים. לכן חתרתי

”כשמזמינים אותי לחתונה מצפים שאגיע ואתן צ’ק שיכסה את הוצאות האירוע. אבל אם לי יש משהו טוב יותר לעשות עם זמני וכספי, אני לא חייבת ללכת, למרות שהזמינו אותי”

בגיל עשר מפסיקים דמי כיס
1. לנהל עם הילדים שלנו שיח פתוח שיוביל ליצירת מטרות משותפות. בעולם האמיתי מקבלים כסף תמורת השקעה. לכן, סביר לתגמל ילדים על עבודות בית, שחוסכות זמן וכסף, כמו טיפול בגינה, כישול לשבת, ניקוי המקלחות, בהתאם לגיל, כמוכן. אם לא מסתדר לכם (טכנית או תפיסתית) שהילדים יעבדו אצלכם”, שווה לעודד אותם לעבוד בסביבה הקרובה.
2. להתחיל עם דמי כיס סביב גיל חמש ולהפסיק בהדרגה סביב גיל עשר. מגיל זה והלאה אפשר וצריך לאמן את שריר היוזמות והכלכלה העצמית.
3. חשוב מאוד לבנות עם כל ילד את היעד שבשבילו הוא חוסך את כספו. ממש כמו ביעדים שלנו, יש חשיבות לבחינת הצורך, השוואת מחירים, בחינת חלופות והכנת תוכנית עבודה לאורך ציר הזמן עד להגעה ליעד.
 אפשר לתגמל ילדים ב־MATCHING, על כל שקל שיחסכו, יקבלו שקל עידוד מצדנו (אבל זאת, רק אחרי שהגיעו למחצית מהסכום הררוש ולא כ”סגירת חורים”).
4. חשוב למפות מקורות הכנסה נוספים, מעבר לדמי כיס ועבודה בסביבה הקרובה: מתנות מסבא וסבתא, שימוש ברווחים של חלק מחשבונות החיסכון שנפתחו לילדים בשנותיהם הראשונות וכו’, כדי לשלבם בתוכנית הכלכלית.
5. ליעדים גדולים באמת אפשר לרתום את המשפחה המורחבת ולדחות סיפוקים לתאריכים מסוימים. להגיד לילד משהו כמו: “זוכר שיש לך יום הולדת בעוד שלושה חודשים? אולי תערכך את סבתא על החלום שלך ותבדוק אם היא מוכנה להחליף את המתנה הרגילה בתוספת תקציב, ליעד שאתה חולם עליו?”